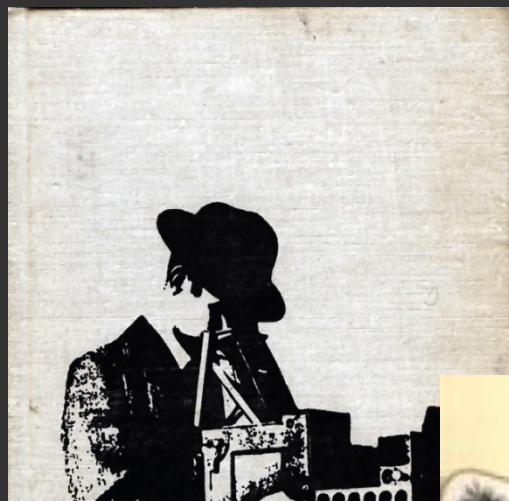

Fotograafia ajaloost ja ajaloolistest fotodest Eestis

Tõnis Liibek

Ilmunud käsitlused

Hõbedane teekond Peeter Tooming

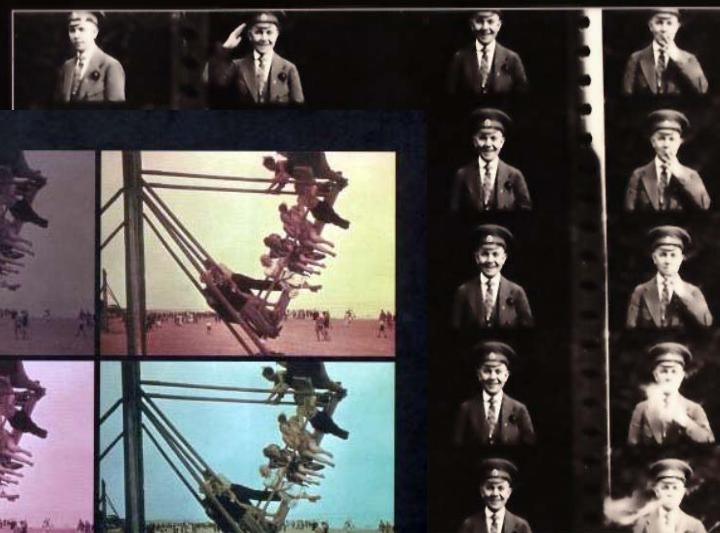

TÄHELEPANGI,
pildistan!

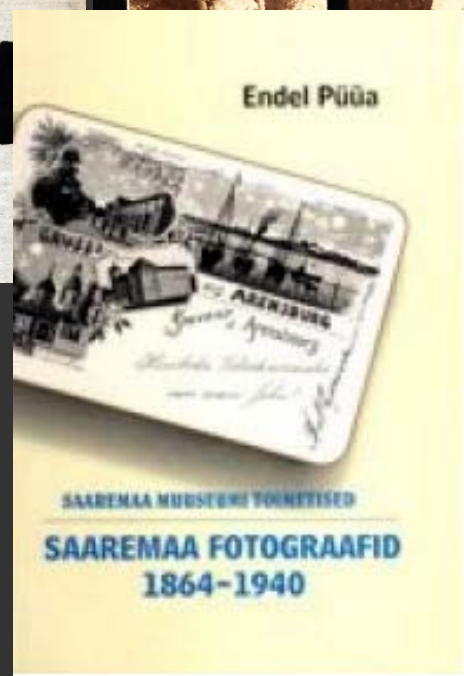

JOHANNES PÄÄSUKE

Mees kahe kaameraga Man with Two Cameras

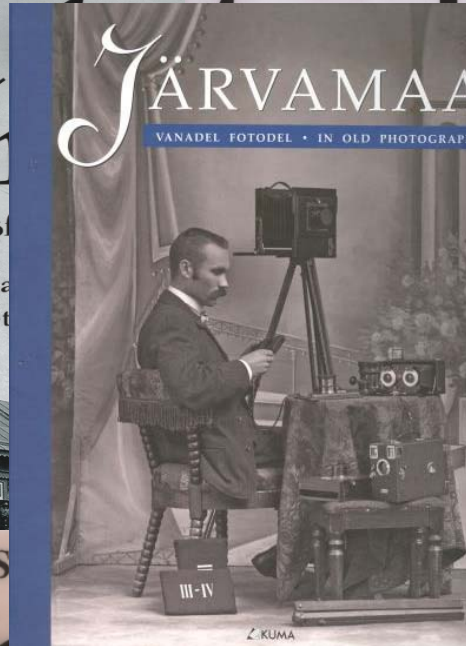
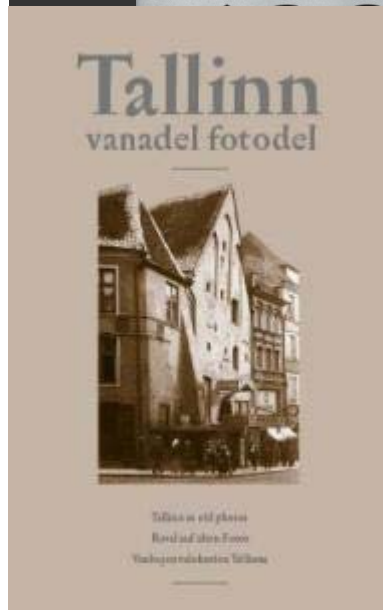

PILDISTUS LOOMULIKES VÄRVES
Varajane värvifotograafia Eestis

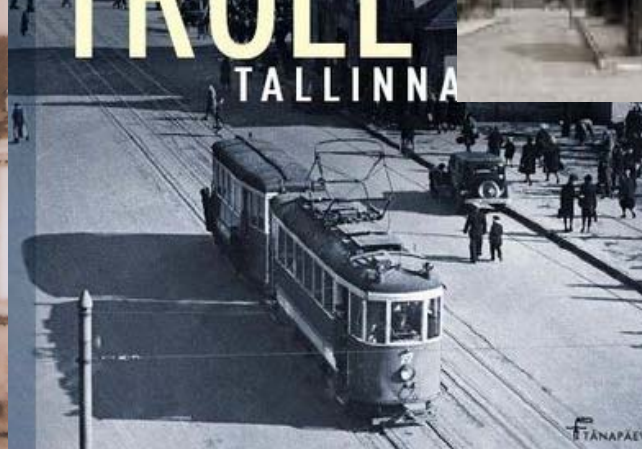
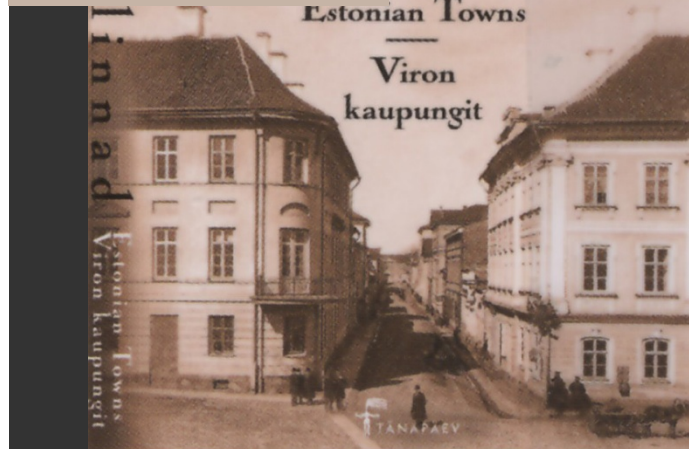
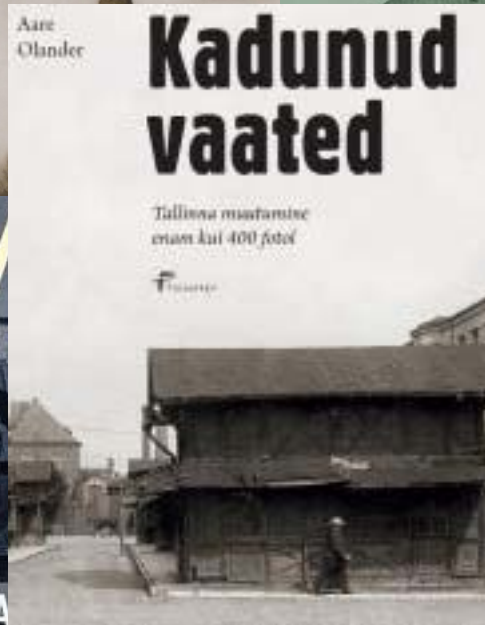

Kaljula Teder, Valdeko Vende, Peeter Tooming, Merilis Roosalu, Peeter Linnap, Ülle Lillak, Vilve Asmer, Mall Parmas, Leili Kriis, Vello Paatsi, Sven Lepa jne jne

Ajalooliste fotode albumid

AMM
SS JA
TROLL
TALLINNA

Allikmaterjal: fotomenetlus ja materjal

Dagerrotüüp 1837-1850. aastad, Eestis 1843-1860. a esimene pool

Tundmatu fotograaf,
Johann Voldemar
Jannsen, ambrotüüp,
1860. aastate algus,
ERM

Ambrotüüp 1854-1860. aastate keskpaik, Eestis 1860. a esimene pool

Tundmatu fotograaf.
Tundmatu, ferrotüüp,
1880. aastad, ERM

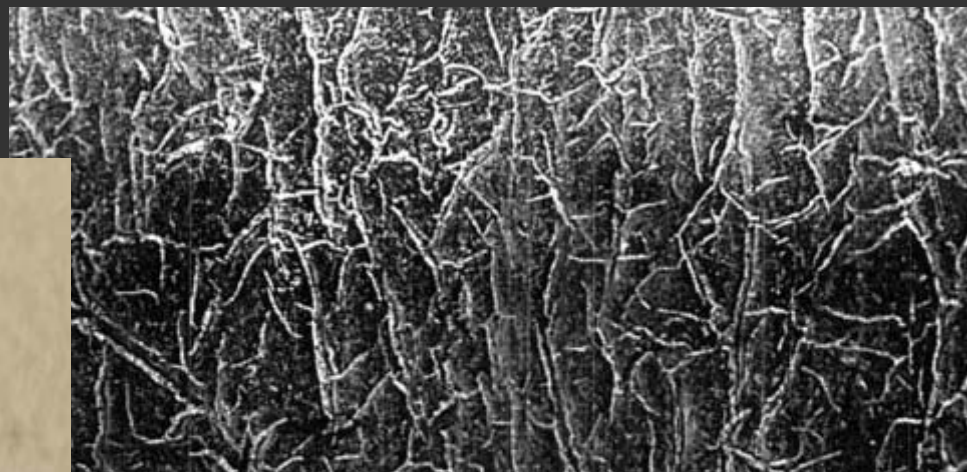
Ferrotüüp 1851-1900, Eestis u 1870-1900

Soolapaberfoto 1839-1860, Eestis eelkõige 1850. aastad, 1860. a algus

G. Fr. Schlater,
Newdatschinite perekond,
1860. a algus,
soolapaberfoto, AM

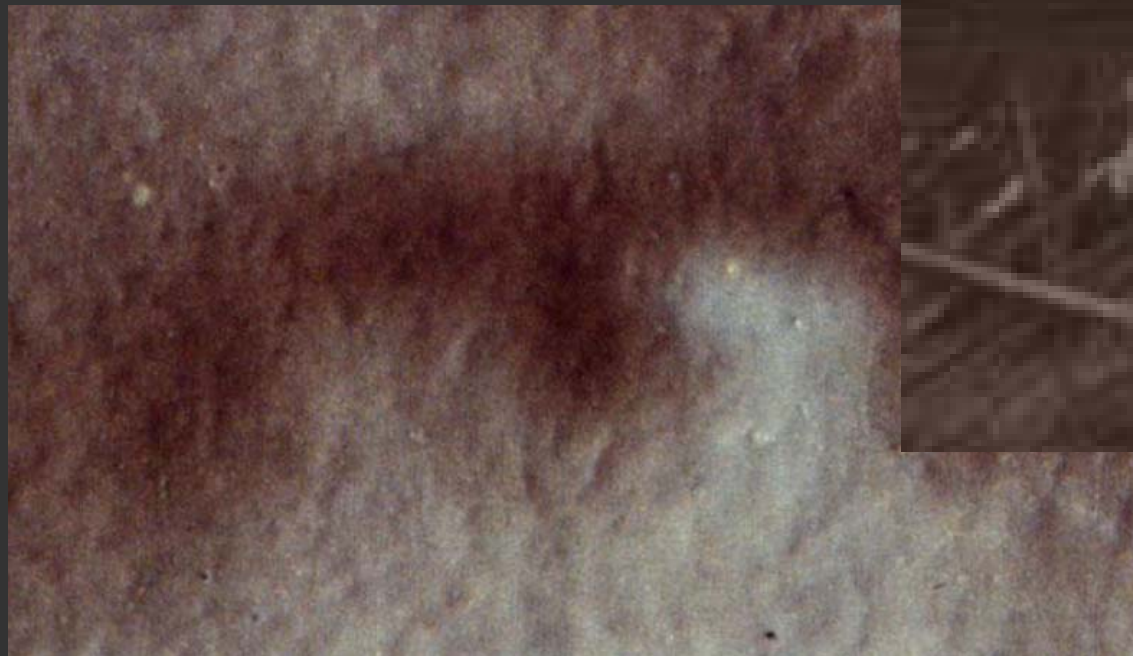
Albumiinfoto 1851-1890, Eestis eelkõige 1860.-1870. aastad

5000 1/12

PHOT. V. G. SCHULZ, DORPAT.

C. Schulz, Tartu aastalaat, albumiinfoto, 1869, AM

Kolloodiumfoto 1871-1920, Eestis eelkõige 1880.-1920. aastad

H. Tiidermann, Kahala küla Kuusalu kihelkonnas, kolloodiumfoto, u 1900, AM

Allikmaterjal: foto vormistus

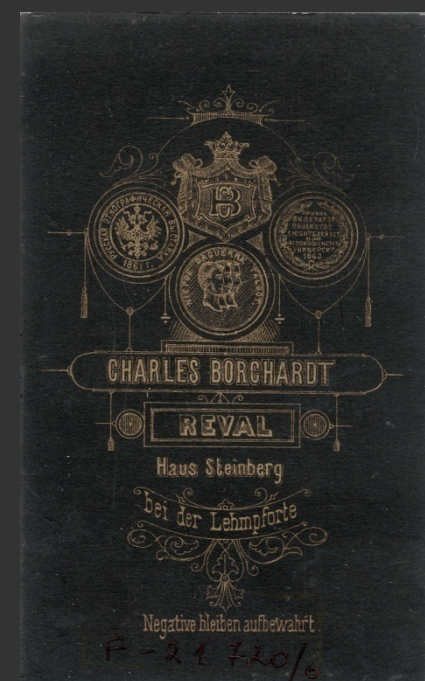
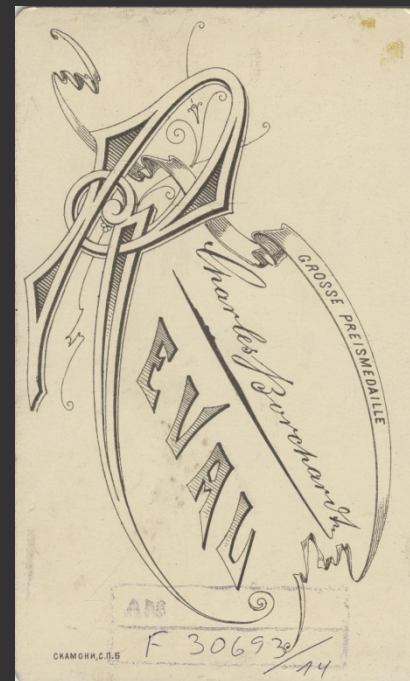
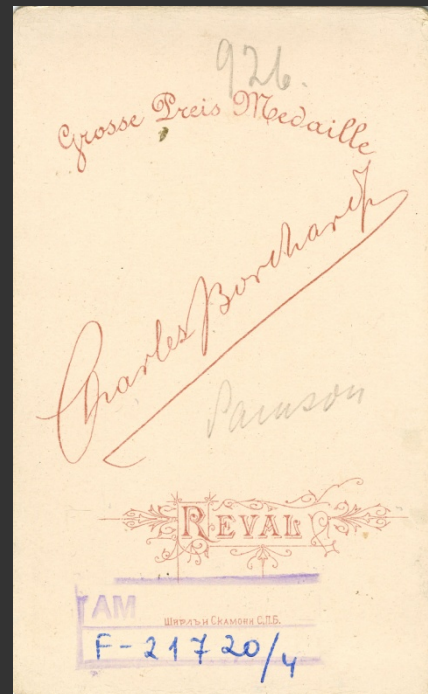
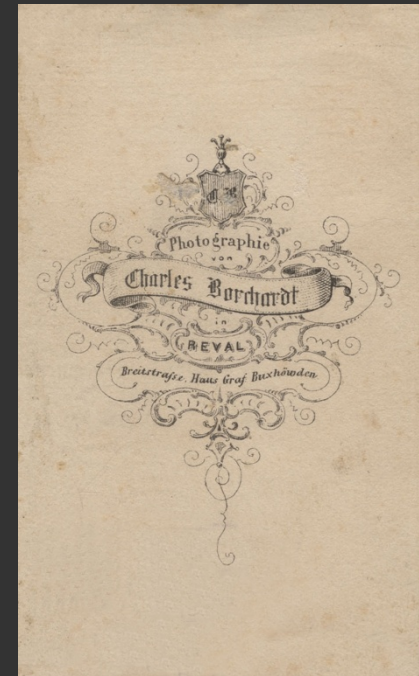

Visiitformaad u 5,5x9 cm, 1854-1890. aastad, Eestis 1850. a teine pool kuni u 1910

Kabinettformaad 11,5x16,5 cm, 1866-1890. aastad, Eestis 1870. aastad kuni u 1910

Allikmaterjal: fotokirjed ja kujundus

Allikmaterjal: rekvisiidid

Allikakriitika

Eesti rahvakultuur.
Koost A. Viires, E.
Vunder, 2008

Kadrina neid 19. sajandi
algupoole rõivastuses, peas
kõrvadega pärjad ERM

Lihula naised (ees) ja neid
19. sajandi teise poole rõivastuses
P. Kohtitsky 1913. ERM

pea kanti kampsunit ja (eriti Läänemaal) mustikut ning kolm
nurkseks kokkumurtud õlarätti. Käiseid kanti üksnes Kihnus.
Pikitriibulisel seelikul, mis koduses Lääne-Eestis 19. sajandi
alguseks, võib omapäraseks pidada *neolõnga* (mitmest kohast
kinniseotud vihtidena värvitud ja seepärast kirjuks jäänud
lõnga) sissekudumist ja sissepressitud volte. Naiste peakatetel
oli suuri kihelkondlikke erinevusi: lõunaosas kanti mitmesugu-
seid kõrgeid ja enamasti lillkirjaga kaunistatud tanusid, põhja
pool pott- ja kabimütse.

Mehed kandsid põlvpükstest ja vatist koosnevat üli-
konda, mis Läänemaal tehti nagu Põhja-Eestiski potisinisest,
Pärnumaal aga lambapruunist või -mustast villasest riidest.
Pärnu ümbruse vattide omapäraks olid punasest kaarusnöörist
ja vasknööpidest hõlmakaunistused. Lõuna-Pärnumaal püsisid
meestel vana tüüpi pikad püksid.

Ühtne kogu Lääne-Eesti rahvarõivastele oli ülerõivaste
lambapruun värv.

Märjamaa talumees pikk-kuues, mille rinnaesise parempoolne hõlmäär
on kaunistatud tiheda tinanööpide reaga. Kindad tüüpilisel kombel vöö
vahel H. Tiidermann 1890. aastail. ERM

Foto H. Tiidermann 1890. aastad

Foto H. Tiidermann 1890.
aastad, AM

*Ans Selm.
alt 58 Jahre, Kirchspiel Merjama.*

Charles Borchardt, Ans
Selm, alt 58 Jahre,
Kirchspiel Merjama, 1866,
AM

R. von der Ley kirjastuse koloreeritud trükipostkaart, u 1905

Charles Borchardt, Pirita üleveoparv, 1880. aastad

Kirjalikud allikad:

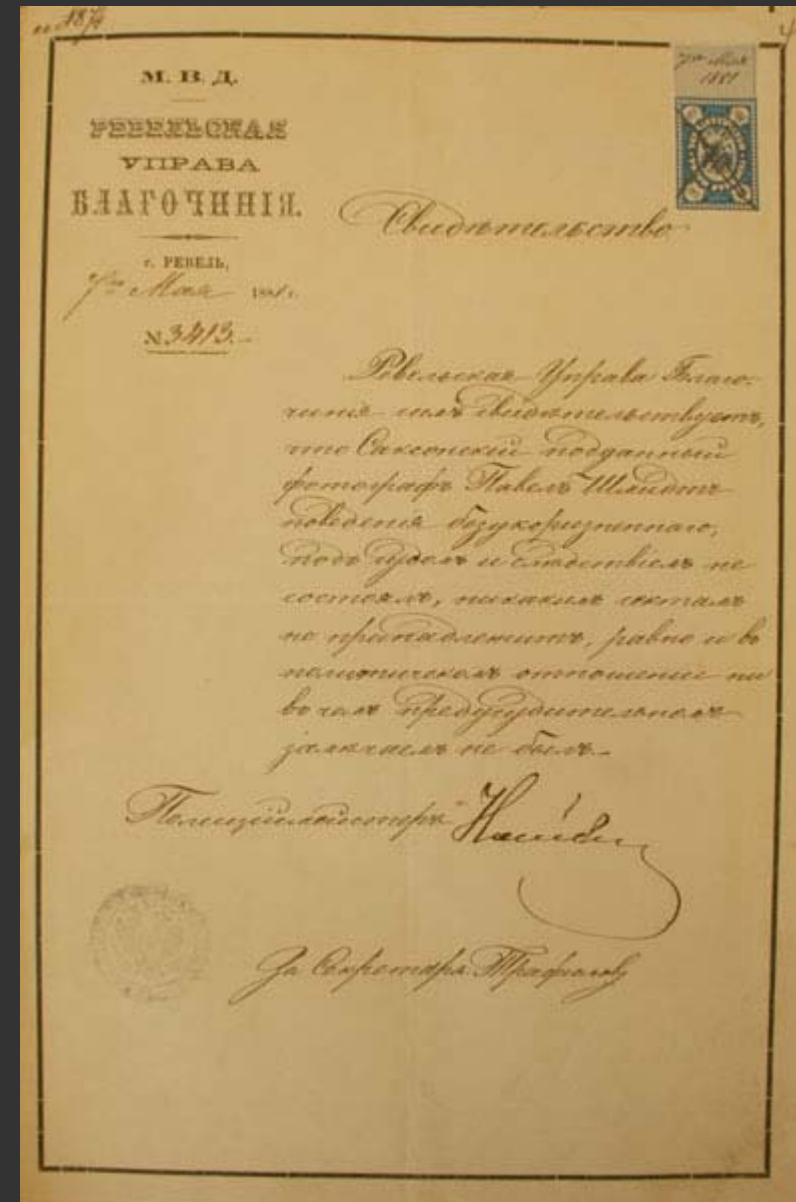
Ajakirjandus

Arhiivimaterjalid

kubermanguvalitsuse materjalid
omavalitsused
politseivalitsus
kohtumaterjalid
maksuvalitsus
meetrikad, rahvaloendused

Trükiallikad

kalendrid ja aadressraamatud
fotoajakirjad ja –õpikud

Fotode arv

1844 vanim foto Eestis

1850 vanim kohapeal tehtud säilinud pildistus Eestis

1860. aastatel valmistas Berliinis üks ateljee kuni 10 000 fotot aastas

20. saj alguses Vilniuses üks ateljee kuni 40 000 fotot aastas

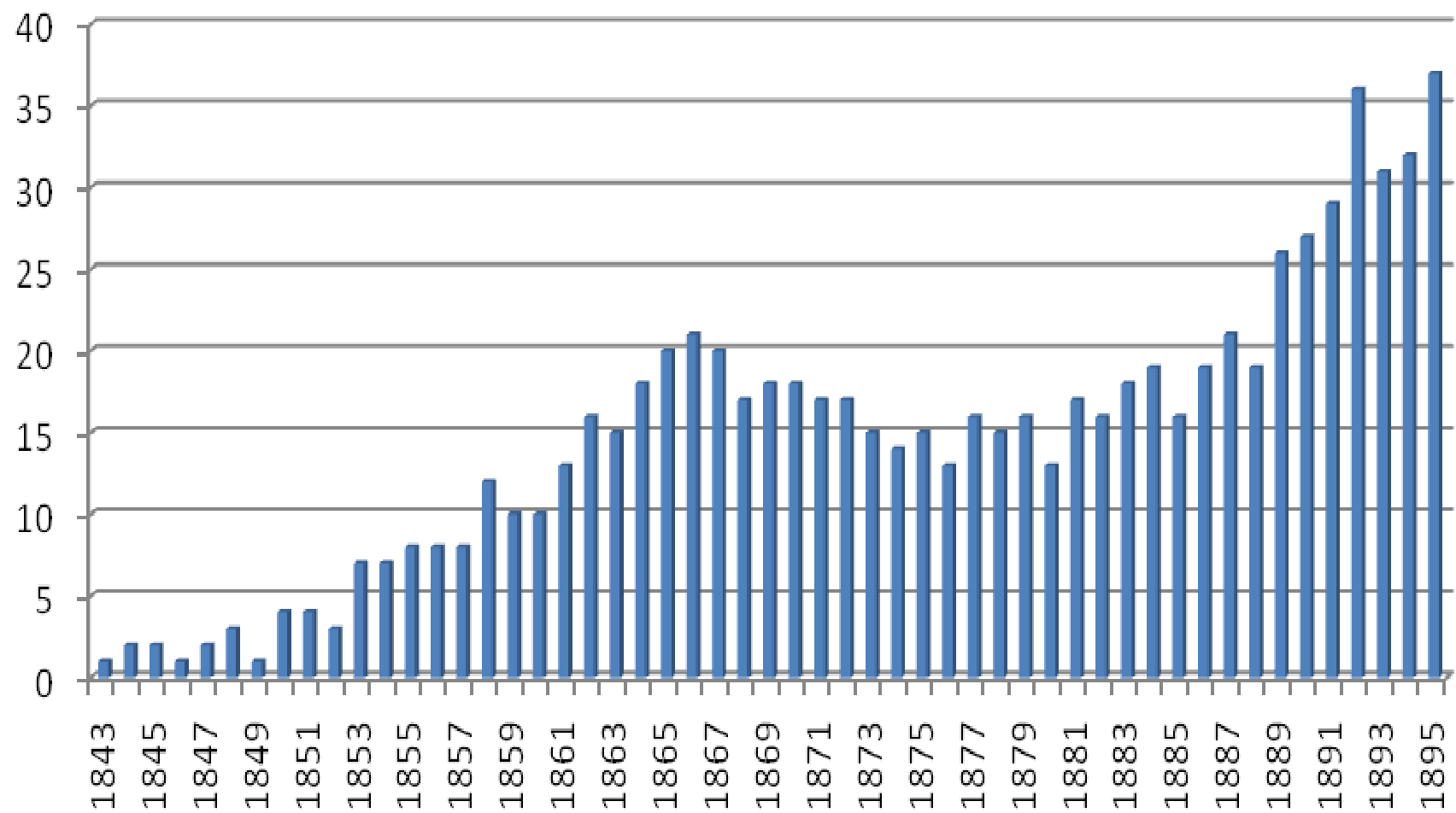
1865. aastal Tallinnas A. Russow 15 000 fotot aastas, st

57. aasta jooksul min 500 000

Vanim dagerrotüüp, mis
Eestis teada (u 1844) –
valmistamiskohaks ilmselt
Peterburi, EKM

Fotograafide minimaalne arv Eestis 1843-1895

19. sajandi Eesti fotograafiaelu periodiseerimisest:

1843–1854 rändfotograafide periood

1855–1881 paiksete ateljeede ajajärk

1882–1895 fotograafia laiem levik

Fotograaf 1860. aastatel

Fotograafide jõudmine Eesti linnadesse:

1843 Tallinn

1844 Tartu ja Pärnu

1845 Võru

1847 Rakvere

1861 Viljandi

1862 Narva

1863 Haapsalu

1864 Kuressaare

1867 Valga ja Jõhvi

1881 Paldiski

1885 Paide

J. Livenströmi ateljee Paides 19. sajandil, JM

Uute allikaliikide kasutuselevõtt ajalooteaduses

- Tulenevalt uuest suundumusest, küsimuseasetustest ja teemaderingidest on ajaloolaste huviorbiiti sattunud ka uued allikaterühmad alates meditsiinilistest ankeetidest, unenägudest, muusikast, reklaamidest jne.
- Suurt tähelepanu on pälvinud erinevad visuaalsed allikmaterjalid. Räägitud on isegi “pildilisest pöördest” kultuuriteadustes (W.J.T.Mitchell 1994), parafraseerides varasemat “lingvistilise pöörde” mõistet (H. White 1973, R. Rorty 1979)
- Uute allikate kasutamine võimaldab seni tähelepanuta jäänud inimajaloo aspektide, nii materiaalse kui vaimse kultuuri uurimist.
- Uute akadeemiliste interdistsiplinaarsete uurimissuundade tekkimine (Visual Culture, Picture Theory)
- Teiste allikaliikide seas on foto viimastel aastakümnetel muutunud üheks mitmekesisest kasutamist leidnud allikatüübiks.

Foto ajalooallikana

- Fotode roll ajalooteaduse jaoks ei seisne mitte võimaluses kirjutada nende põhjal fotograafia ajalugu, vaid selles, et fotode abil on võimalik uudne lähenemine mitmetele ajaloolistele teemadele. Nõnda omab fotograafia ajaloolaste jaoks huvi eelkõige kui ühiskondlike, sotsiaalsete ja kultuuriliste nähtuste kajastaja.
- Sageli saab fotode põhjal teha mineviku kohta tähelepanekuid, mis pildistajale või pildistatavale endile jäid teadvustamatuteks. Nõnda on fotode põhjal võimalik teha järeldusi selle kohta, milliste sotsiaalsete või kultuuriliste valikukriteeriumide järgi peeti mingeid objekte, isikuid või sündmuseid mingil ajastul pildistamisväärsedeks ja miks seda tehti teatud kindlal viisil.

Fotol kui põhiallikal baseeruvad uurimused

- 1960.-1970. aastatel esimesed ajalooteaduslikud uurimused mis baseerusid fotol kui põhiallikal

Esmased uurimisteemad:

- Tööstus, töötegemine ja tööolud, töölisliikumine
- Pildivõltsingud ja propaganda
- Ebanormaalsus - fotod vangidest, haigetest, hulludest jt
- Kolonialismi ja imperialismi ajalugu
- Sõjakogemuse kajastus fotodel
- Fotode kogumine, fotoalbumid kui sotsiaalne praktika
- Sugude ja soorollide ajalugu